

Den norske Hær i Storbritannia under krigen

Av oberstløytnant Eystein O. Fjærli

Det har falt naturlig å inndele historien om Den norske Hær i Storbritannia under krigen i perioder. De enkelte perioder vil så best kunne bli behandlet i egne oppsett, og dette vil bli gjort i en bok under arbeid i Forsvarets Krigshistoriske avdeling (FKA).

For å forstå periodens «karakteristikk» bør den imidlertid sees i sammenheng med hele historien til Den norske Hær i Storbritannia under krigen. Periodene glir jo over i hverandre. Tanken er at leseren skal få en *oversikt* over hva som hendte og betydningen av en del av disse hendinger.

Første periode:

April 1940 — februar 1941

Dette er — for å bruke et dekkende bilde — den tid da «den første deigen ble laget», og det inkluderer da alt det som hører med i denne fase av en bakeprosess, altså samling av alle ingredienser, elting, tilsetning av gjær, osv. Den begynte med den første norske militærmisjon i Storbritannia under krigen, under ledelse av først militærattachéen, major Nils Pettersen, senere under general Steffens og admiral Corneliussen og dens

arbeide for å skaffe tolker/forbindelsesoffiserer for britiske avdelinger som skulle sendes til Norge i april, fortsatte med de første små leire i Shoeburyness ved Themsens munning og Hamilton i Lothian for noen få hundre mann, til opprettelsen av «Norwegian Army Camp» i byen Dumfries i Dumfriesshire i Syd-Skottland. Det var etter at hvalfangstflåten kom fra Syd-Ishavet at Dumfries ble valgt som norsk militærleir. Det var bortimot 1200 hvalfangere, og de trengte mer plass enn det var i Hamilton.

Det var det som foregikk på Dumfries siste sted som har kommet til å stå i minnet hos dem som var med fra den første tid, som den mest fargerike, og det er meget som taler for at denne første periode derfor burde gis navnet «Dumfries-tiden». For å bli i tilbakebildet, så forgikk jo «gjæringen» og «hevningen» av «deigen» da, med de intermessoer på godt og ondt det innebar.

Men det skjedde også andre ting. På initiativ av SOE (Special Operations Executive) — en av de mange hemmelige militære spesialtjenester britene hadde — oppstod «Kompani Linge»,

under ledelse av reserveoffiseren, løytnant, senere kaptein Martin Linge, og på Island ble det, likeledes på britisk initiativ, satt opp et norsk skiløperkompani, under ledelse av løytnant (senere kaptein) Karl Hjelvik. En kort tid eksisterte også en liten norsk hær-garnison på Torgilsbu på Grønland. I februar 1941 ble det også opprettet en norsk garnison på Jan Mayen.

Men det var i Dumfries med omegn at det meste foregikk. Her var det første norske hær-etablissement under ledelse av major (senere oberstløytnant) Carl Stenersen, og det ble satt opp stab og ordnede avdelinger med 4 kompanier, et batteri feltartilleri og en befalskole. Styrken var da på ca. 1200 mann, de fleste var hvalfangere. Til Dumfries kom, i juli, også HOK fra London, med generalmajor Carl Gustav Fleischer som sjef, og kaptein (senere oberstløytnant i Storbritannia) Aage Pran. Det var HOK som — naturlig nok — ble «gjæren» i deigen.

Det var nemlig i Dumfries at general Fleischer utformet det «Pro Memoire» til Forsvarsdepartementet, som senere ble grunnlaget for Forsvarsdepartementets eget «Aide Memoire»,

og som igjen ble grunnlaget for den senere «Militæravtalen» med britene, selv om «PM»et ikke helt ble fulgt.

PM'et gikk i store trekk ut på at den norske regjering hurtigst mulig måtte sette opp stridende styrker som deltok aktivt i krigen, slik at Norge skulle stå så sterkt som mulig ved det endelige oppgjør når krigen var slutt. Men mens *Marinen* og *Flyvåpnet* kunne (brukes) settes inn hvor som helst, burde *Hæren* reserveres for innsats i Storbritannia eller Norge.

De norske styrker måtte stå under *norsk* jurisdiksjon og ha *norsk* befal og ha et mest mulig *norsk* preg. Rekrutteringen burde *ikke* baseres bare på frivillighet, men på at vernepliktsloven ble gjort gjeldende for alle nordmenn utenfor det okkuperte Norge. (Først senere fulgt opp av Regjeringen).

Arsaken til at Fleischer ville «spare» Hæren, var at den ellers ville bli «brukt opp» før den kunne settes inn for frigjøring av Norge. Marinen og Flyvåpnet *måtte* derimot settes inn straks, ellers ville britene ikke stille sitt begrensede materiell til disposisjon. Forsvaret av Storbritannia og konvoiene krevde det.

Ved årsskiftet 1940/41 ble det satt opp en liten feltbataljon med oberstløytnant A. D. Dahl som sjef. Dens hoveddel lå nær Glasgow. I januar 1941 kom den og «Norwegian Army Camp Dumfries» under kommando av «Scottish Command», og arbeidet for å sette opp en operativ norsk styrke ble intensivert. Hærens styrke var på slutten av denne periode bare 110 offiserer og 1098 «andre grader». (Man gikk over til å bruke denne britiske betegnelse). Det skyldtes

overføringer til «Den kgl. Norske Marine» (som ble den største av forsvarsgrenene og led stadig tap), «Det kgl. Norske Flyvåpen», offisielt «Flyvåpenes Felleskommando» (som gjerne la beslag på høyt kvalifisert personell til flyutdannelse, og også led store tap) og til Handelsmarinen. Sogar den britiske «Royal Navy» og den britiske handelsflåte fikk overført norsk personell da det var som verst. Det britiske raid i Lofoten i mars 1941 gav imidlertid litt tilgang.

Helt fra den første tid ble norske offiserer og befal sendt på britiske kurser. Det gjaldt særlig «Scottish Comman School» i Edinburgh. Alt sommeren 1940 begynte også arbeidet med å rekruttere norske statsborgere i USA og Canada til Forsvaret. På slutten av perioden flyttet HOK igjen til London.

Høydepunktene i denne perioden var H M Kong Haakon VII's og H K H Kronprins Olav's to inspeksjoner. Det virket selv sagt meget stimulerende på holdning og moral. I årene som kom fikk Hæren flere slike kongelige besøk, og det styrket alltid viljen til innsats.

Annen periode:

April 1941 februar — mai 1942

Den sentrale begivenhet i denne periode var inngåelsen av «Militæravtalen» med Storbritannia den 28. mai 1941. Den var basert på det før omtalte «Alde Memoire» og Fleischers P. M., men tok også med den økonomiske side av saken. Den norske Regjering skulle bestride alle utgifter.

Var første periode den hvor «den første deigen ble laget», skiller annen periode seg fra den ved at «det første brødet» ble bakt. Det arbeid som var begynt i samarbeide med Scottish Com-

mand for å få satt opp en norsk operativ enhet, resulterte i mars i dannelsen av Den Norske Brigade (Brig N). den skulle straks gis et operativt oppdrag i forsvaret av Storbritannia. Samtidig ble det etablert en norsk garnison på Jan Mayen. Sammen med omtalte raid mot Lofoten, hvor kompani Linge også var med, viste dette at Den norske Hær i Storbritannia hadde begynt å gjøre seg gjeldende.

Det var selvsagt Brig N som var hovedsaken. Den ble satt opp med en brigade-kommando, en infanteribataljon og et batteri feltartilleri, og ble sendt til det nordlige Skottland. Sjef for Brigaden var oberst — senere generalmajor — Oscar Strugstad, med major Tor Holm som stabs-sjef. Sjef for infanteribataljonen var major Gunnar Just. Resten av Hæren i Dumfries-området ble igjen der og ble benevnt Øvingsavdelingen, men stod under brigadesjefens kommando. Den bestod av to øvingskompanier, en befalsskole, en mekanikerskole og en del administrative elementer. Operativt stod Brigaden under Area Command Sutherland, administrativt var ansvaret delt under HOK og «Area».

Brigadens forlegning var i grevskapet Ross and Cromarty. Her ble den tildelt et meget stort forsvarsoppdrag:

Det innbefattet område på 100 km i lengde og 60 km i dybde, og med en kyststripe på 200 km. Innenfor dette området lå viktige forsvarsobjekter som flåtestasjonen i Invergordon, 3 flyplasser, en kystfestning, en meget viktig jernbanebro og to meget egnede landings (invasjons-) strender. Brigaden fikk derfor nok å øve seg på. Det var også i denne tid at fallskjermutdannelse

sen begynte. På denne tid var det på britisk hold planer om operasjoner mot Nord-Norge: Mot Bodø—Fauske, mot Mo i Rana, mot Lofoten og Troms, og sogar i ryggen på tyskerne ved Murmansk-fronten. Det ble imidlertid intet av de britiske planer, bortsett fra raids mot Vågsøy og Måløy. Ved det siste falt kaptein Linge. Bakgrunnen for den britiske aktiviteten var Tysklans angrep på Sovjet. Britene tenkte på å avskjære den tyske topp landarmé.

I juli kom en britisk oppklaring mot Svalbard. Dette nødvendiggjorde at øygruppen enten måtte besettes eller evakueres. Det ble det siste. Derved fikk imidlertid Hæren i Skottland et nytt velkomment tilskudd til sin personellstyrke, ved å få tildelt en del av de norske vernepliktige som kom fra øygruppen. Hæren hadde da nemlig atter måttet avgi personell.

Da høsten sto for døren fant Scottish Command ut at Den Norske Brigade måtte sydover igjen, fordi forlegningene i Ross and Cromarty ikke var egnet for vinterforhold. Brigaden kom da til Aberdeenshire med byene Banff, Peterhead, Cruden Bay og Fraserburgh som de viktigste forlegningssteder. Her ble Brigaden bl.a. satt inn for å bygge anti-stridsvognhinder langs egnede landingsstrender. En meget hard vinter gjorde at deler av Brigaden måtte settes inn i snerydding og post-ombringelse. Tyske flyangrep mot en flyplass nær Peterhead og mot selve byen forekom, men uten norske tap.

Brigaden hadde i denne periode ofte samøvelser med «51 Highland Division», som dog snart ble sendt til Nord-Afrika hvor den deltok ved El Alamein

og de andre av general Montgomerys slag. Under disse manøvrer fikk Brigaden mange anerkjennende uttalelser. Det var imidlertid også i denne tid de første planer om en *reorganisering av Den Norske Hær i Storbritannia oppsto*.

Det ble initiert av folk som kom fra Norge, og som ville ha en koordinering mellom forsvarsstyrkene i Storbritannia og Heimefront og Heimestyrker. Det var i forbindelse med disse planer at generalmajor Fleischer ble frabeordret.

Tredje periode:

Februar 1942 — mai 1943

Det ble nu opprettet en Forsvarets Overkommando med hær-offiserene, generalmajor Wilhelm Hansteen som forsvarssjef og oberst Bjørn Christophersen som stabssjef. Ny sjef for HOK ble generalmajor Johan Belchmann. Fleischer ble i stedet beordret til en ny stilling som sjef for de norske styrker i Canada. Etter en inspeksjonstur til de norske styrker på Island og Jan Mayen døde imidlertid den meget æresbevisste general i desember 1942.

Hærens styrke var våren 1942 på ca. 250 offiserer og 2300 «andre», og bestod av følgende elementer: HOK, Brig N, garnisoneene på Jan Mayen og Syd Georgia og Islands-avdelingen. Den siste inkluderte nu både Skikompaniet og en instruktørstab med oberstløytnant Carl Stenersen som leder for en amerikansk vinter-krigsskole.

Det var foreløpig små sjanser for forsterkninger til Hæren. Den amerikanske kongress forbød nu verving innen USA. Her hadde først generalmajor Stefens og oberstløytnant A. D. Dahl arbeidet med dette, men hadde

møtt beskjeden respons hele tiden.

For å bli i bildet: I denne periode blir det «laget en ny deig og bakt flere brød».

Diskusjonen om den mest hensiktsmessige organisasjon av Den Norske Hær i Storbritannia hadde pågått helt siden denne hær ble startet opp i 1940, og den skjøt fart vinteren 1941/42, og da ble også planene lagt i grove trekk for en ny organisasjon. De to bestemmende faktorer for Hærens organisasjon var jo at Hæren både skulle brukes til forsvar av Storbritannia og til operasjoner i Norge. Det resulterte i første omgang i at hensynet til forsvaret av Storbritannia ble særlig tilgodesett. Brigaden kunne bare opptre som en samlet enhet, og var avhengig av britiske forsynings- og transportorganer. Grunnen var selvsagt faren for at en regulær tysk invasjon — eller begrenset raids — da var aktuelt. Etter at Sovjet var blitt angrepet av Tyskland, var det ikke lenger noen fare for slike angrep. Det som da ble aktuelt for Hæren, var en alliert invasjon av eller begrenset angrep mot Norge. Selvfølgelig ble det om å gjøre å organisere den for å kunne gjøre mest mulig nytte i denne oppgave. Det var jo nå også tilflytt Hæren en del nytt personell, slik som det sees av foranstående, og det ga muligheter for utvidelser. Men personellstyrken var fremdeles meget liten, og det var klart at organisert som en operativ enhet ville den bety lite ved en invasjon av Norge. Den måtte baseres på allierte tropper, og det vesentligste norske støtteelement måtte bli MILORG, som nu begynte å bli en faktor, i første omgang, og de styrker som etter hvert kunne settes opp i de befestede deler av Norge, i annen omgang. Fra bri-

tisk side var det særlig behovet for liaisonoffiserer som ble fremholdt. En divisjon krevet ca. 50 av dem. En invasjon av Norge ville kreve flere divisjoner, og man måtte da ha flere hundre liaisonoffiserer. Deres oppgave ville dessuten bli meget krevende.

Den nye organisasjonen ble basert på følg. prinsipper:

1. Oppsetning av et korps av liaisonoffiserer som skulle følge de allierte staber og avdelinger og hjelpe disse i etterretningstjenesten, ved rådgivning, ved kontakt med norske myndigheter, kontakt med MILORG osv. De skulle dessuten ta vare på norske interesser. Liaisonkorpset hadde da i virkeligheten eksistert i et helt år, nettopp p.g.a. britisk påtrykk. 50 offiserer tjenestegjorde alt da i «52 Mountain Division» som var «øremerket» for Norge.
2. Oppsetningen av 5 norske distriktskommandoer — en for hver av de 5 landsdeler i Norge — som skulle overta kontrollen i de bakre befridde områder inkludert oppsetning av nye norske styrker. En distriktskommando var alt satt opp i 1941, p.g.a. de britiske planer om angrep mot Nord-Norge.
3. Oppsetning av et korps med kadrebefal som skulle fordeles på distriktskommandoene.
4. Oppsetning av en avdeling (90) av «commandoes» som skulle inngå i en alliert enhet av denne type.
5. Oppsetningen av Hærens Krigsskole for å kunne møte behovet for yngre offiserer av denne bakgrunn.
6. Organisering av et «Kvinnekorps» for de ca. 300 norske kvinner som var i Hærens uniform.

7. På denne tid var det alt norske hær-garnisoner på Island, Jan Mayen og Syd-Georgia. De måtte opprettholdes, idet de utførte viktig tjeneste. I tillegg kom fra mai 1942 en garnison på Svalbard.

8. Omorganisering av Brig. N, slik at den kunne settes inn både som samlet enhet, og oppdelt/spredt, og slik at den kunne operere langt utenfor veg.

Den skulle nu bestå av:

- Den operative brigadestab
- 3 store bergkompanier
- 1 fallskjermkompani
- 1 liten feltartilleri-bataljon
- 1 motorisert oppklaringseskadron
- 1 bilkompani
- 1 hesteavdeling (kløv)

Dertil kom øvingsavdelingen som skulle bestå av:

- 1 skoleavdeling med befalsskole, kjøreskole, mekanikerskole, et bk-kurs, et panservernkurs, et forsyningskurs, et sambandskurs.
- 1 kadrebefalsgruppe
- Et varierende antall øvingskompanier. Det største antall — etter årsskiftet 1944/45 — kom opp i 5.

Alt sommeren 1942 ble det satt i verk en intens organisasjons- og utdanningsvirksomhet. Brigaden ble igjen flyttet norover til Ross and Cromarty, hvor de små byer Tain og Dingwall med deres norske navneopprinnelse ble sentra for selve Brigaden.

De to leirer som var mest preget av den intense øvingsvirksomheten som pågikk nu, var Nigg leir ikke langt fra Tain, og Dall leir i det skotske høyland, ikke langt fra Ben Nevis, Skottlands høyeste fjell.

Brigaden fikk også en ny sjef i denne periode, idet oberst Reidar Holtermann overtok. Oberst Strugstad ble nu sjef for «Den norske Militærmisjon», hvis oppgave var å samarbeide med de allierte i planleggingen av Norges frigjøring. Det bør nevnes at generalmajor Beichmann anså krigsoperasjoner i Norge for lite sannsynlig, og ville at de norske hærstyrker skulle delta i den kommende invasjon av Frankrike.

Fjerde periode:

Juni 1943 — des. 1944.

Sommeren 1943 sank Hærens styrke i «Andre grader» til 2201, men steg i antall offiserer, som kom opp i 430. Dette skyldtes delvis avgivelser til andre forsvarsgrener, delvis at mange «andre grader» ble forfremmet til offiserer.

Et britisk ordspråk sier at «the proof of the cooking lies in the eating». Siden vi har begynt med å sammenligne med brødbaking, kan dette oversettes med «prøven på bakingen ligger i smakingen». Det er i alle fall i denne periode at Hæren får høve til å vise ansikt i form av enkelte avdelingens stridsinnsats og ved at den får høve til å prøve seg i virkelig, harde felttjenesteøvelser, samt ved norske offiseres innsats og resultater på kurser og i strid.

Stridsinnsatsen var denne:

Den forsterkede Svalbardgarnisons harde kamp mot en overlegen tysk styrke bestående av slagskipene «Tirpitz» og «Scharnhorst» og 9 andre skip (jagere) samt en bataljon infanteri. Garnisonen hadde da alt ofte hatt mindre strider med tyske ubåter og småstyrker land-satt fra dem og fra fly. 90% av garnisonens styrke kom fra Hæren.

Commandoesavdelingens strider under erobringen av Walcheren. Avdelingen utmerket seg (som et av de bedre kompanier) i dette elite-korps. 8 Norske offiserer fra Krigsskolen + flere andre som førte kommando i britiske avdelinger under invasjonen. Av 15 mann falt 5 og 6 ble såret. Tre fikk «Military Cross» for tapprhet.

- Norske liaisonoffiserer som var med avdelinger av «52 Mountain Division» under «Operation Market Garden» (Arnhem) og på Walcheren. De fleste gjorde tjeneste som etterretningsoffiserer eller annen stabstjeneste, men noen (7) førte også tropp. Av dem ble en drept og tre såret. Tre fikk «Military Cross» og en «mentioned in dispatches».
- Mindre grupper av hæroffiserer som ble satt inn i Norge for å lede/utdanne MILORG.
- Kp L's innsats bør også nevnes i denne forbindelse. Personellet var for det meste rulleført i Hæren og brukte Hærens uniform og våpen. Kommandomessig lå det imidlertid nå direkte under Forsvarets Overkommando. Kompaniets innsats er velkjent.

I overensstemmelse med den «policy» som ble knesatt alt i 1940, ble imidlertid hovedmassen av Hæren holdt utenfor strid, i påvente av innsats i selve Norge. Planlegging og utdanning med dette for øye ble drevet med intensitet i denne periode. Distriktskommandoene studerte sine mulige oppgaver, holdt krigsspill og stabsøvelser, utarbeidet planer og dens medlemmer gjennomgikk kurser. Kadrebefalet gikk gjennom britiske og norske kurser og ble øvet gjennom studier, og prøver. Øvingsavdelingens kompanier drev en intens utdanning.

Vinteren 1943/44 ble det i Brigaden også drevet utdanning i vinterkrig i det skotske høyland — og det samme gjorde dens skotske medspillere «52 Mountain Division». Sammen med den ble det også avholdt store felttjenesteøvelser, med «Goliath I og II» og «Edelwais» som de mest betydelige.

Brigaden fikk igjen ny sjef, idet oberst Holtermann ble beordret til å lede Distriktskommando Trøndelag, og ble erstattet av oberst Gunnar Just. Brigaden fikk dessuten en velkommen forsterkning ved at Islands-avdelingen ble sendt til Skottland, da amerikanerne ikke lenger hadde behov for dens tjenester. Den ble nu kjernen i den nydannede oppklaringsavdeling.

Svært mange offiserer gikk i denne tid gjennom britiske «battle schools», særlig «52 Mountain Division's». Til gjengjeld var det norske instruktører som ledet denne divisjons vinterkrigs-utdanning. I tillegg til det alt eksisterende Liaisonkorps ble det utdannet reserve-liaisonoffiserer av personell fra den norske sivile administrasjon i London, og Liaisonkorpset ble supplert med offiserer for «Security» og «Civil Affairs» i tillegg til de eksisterende operative ved «52 Div.»

Da denne divisjon ble sendt til kontinentet sommeren 1944, ble dens norske liaisonoffiserer med, men Den norske Brigade ble igjen i Skottland, i overensstemmelse med «policy». Det bevirket imidlertid at en viss «frustrasjon» gjorde seg gjeldende. Brigadens personell følte de ikke gjorde sitt for å vinne krigen. Man må da ta i betraktning at den holdt til i et land hvor nesten hver eneste familie hadde med-

lemmer som hadde vært med i strid. Bevisstheten om dette plaget mange i Brigaden, selv om skottene selv aldri bemerket det.

Det var tilløp til uro p.g.a. denne «frustrasjon», men den dempet seg etter hvert. De begivenheter som bidro mest til det var nok H M Kongens brev til en del tillitsmenn som hadde skrevet direkte til ham og bedt om å bli satt inn, og det at H K H Kronprins Olav personlig overtok som forsvarssjef.

På slutten av denne periode vokste Hæren sterkt ved flybårne overføringer fra Sverige. På slutten av perioden bestod den av over 803 offiserer og 2745 «andre grader».

5. periode:

Jan. 1945 — okt. 1945

Borsett fra at det i denne periode ble satt opp to nye avdelinger — ett lett og ett tungt luftvern batteri — er det forberedelsene av frigjøringen av Norge som er denne periodes kjennetegn for Den norske Hær i Storbritannia. Det var naturlig at det var Hæren som var den forsvarsgren som ble mest engasjert i dette. Spørsmålet om kontroll av norsk territorium, og med de tyske styrker og anlegg på norsk territorium, må nødvendigvis vesentlig falle på landstyrker. Nå ble det selvsagt allierte hærstaber og styrker som måtte bli hoved-elementene her, men *samarbeidet* med dem ble også naturlig nok vesentlig en oppgave for elementer fra Den Norske Hær i Storbritannia. Arbeidet med planene om frigjøringen av Norge ble faktisk begynt alt i mai 1943 i forbindelse med en tilleggsavtale til Militæravtalen av 28. mai 1941. Det skjedde ved direkte kontakt mellom et lite norsk utvalg og det britiske «War Office». Britene — og senere den allierte overkommando SHAEF — hadde imid-

lertid for meget å gjøre med presserende saker til å kunne yte noe særlig arbeide med planene med Norges frigjøring, og saken ble liggende helt til 1943. Da overtok imidlertid «Scottish Command», hvor general Sir Andrew Thorne var sjef, ansvaret for Norges frigjøring etter pålegg fra SHAEF. Fra norsk side ble det opprettet «Den Norske Militærmisjon» som et direkte samarbeidsorgan og som representant for Forsvarets Overkommando ved Scottish Command, hva angår frigjøringen. Det var vesentlig en hærstab med generalmajor Oscar Strugstad som sjef og major Leif Rolstad som stabssjef. Dens viktigste utførende organ var Liaisonkorpset. Ordningen var at Militærmisjonen i det vesentlige skulle være et liaisonorgan, men dens sjef var bemyndiget til under særlige forhold å kunne treffe beslutninger på vegne av Forsvarssjefen. De allierte hadde delt Norge i «areas» tilsvarende de norske distriktskommandoer, og i hvert «area» var det en «Chief Liaison Officer» som også skulle fungere som nords militær sjef til vedk. DK-sjef ankom.

De opprinnelige planer for frigjøringen av Norge var opprinnelig basert på 3 alternativer, nemlig:

1. Gjenerobring ved invasjon.
2. Tysk tilbaketrekning fra Norge.
3. Tysk kapitulasjon i Norge.

Fra desember 1943 var det imidlertid blitt klart at frigjøringen av Norge ville komme som følge av en nedkjemping av de tyske styrker på selve det europeiske hovedkontinent, og en besettelse av selve Tyskland, og man baserte fra da av Norgesplanene på tysk kapitulasjon.

Så kom en serie med planer, alle med hær-innsats som det primære, med allierte styrker som det vesentlige utførende organ, og følgelig med Den norske

Militærmisjon og Liaisonkorpset som de norske elementer der først ville måtte settes inn fra norsk side.

Den første plan ble kalt «OPERATION RANKIN CASE C» Norway. Den ble imidlertid stadig forandret og til slutt erstattet med en ny plan kalt «OPERATION APOSTLE».

Men også denne plan ble forandret, idet det oppstod muligheter for en delvis tysk evakuering (av det nordligste Norge) før kapitulasjon ble aktuell. For dette tilfelle ble det utarbeidet en plan kalt «OPERATION ALADDIN». Det viste seg snart at det nettopp var *det* som skjedde. I oktober 1944 falt sovjetiske tropper inn i Finnmark, og en egen militærmisjon med oberst A. D. Dahl som sjef, måtte sendes dit for å ivareta norske interesser. Som norsk styrke ble avsendt 2. Bergkompani med major Sturla Rognstad som sjef. Denne underoperasjon ble kalt «OPERATION CROFTER». Bergkompaniet ble senere forsterket av «polititropper» fra Sverige. Det var meningen at den fra Arnhemslaget (OPERATION MARKET GARDEN) så kjente enhet, «1 Airborne Division», som nu i viss utstrekning var blitt tilført nytt personell, skulle stilles til disposisjon for frigjøringen av Norge. Den ble imidlertid ikke frigitt for dette oppdrag før 5. mai, og da det tok tid å overføre divisjonen, var det enkelte steder at «OPERATION DOOMSDAY», som aksjonen etter den tyske kapitulasjonen het ble forrestått av små allierte styrker alene, som fikk å gjøre med en tysk styrke på 300 000 mann eller mer. De norske «Chief Liaison Officers» som var med i disse staber, var da enkelte steder alene om å representere Det norske Forsvar og ivareta norske interesser, samtidig som de hjalp de allierte offiserene i deres arbeide.

de. Den 13/5 ankom Forsvarssjefen, H K H Kronprins Olav til Oslo, og Den norske Statsmakt og Det norske Forsvar var dermed igjen representert. Den norske Brigade overtok etter planen Nordland fylke, hvor det stod 50 000 tyskere og 30 000 krigsfanger av forskjellige nasjonaliteter, vesentlig russere, polakker og jugoslaver. To av Brigadens avdelinger ble imidlertid sendt til Syd-Norge. Det var Oppklaringseskadronen og Fallskjermkompaniet. Etter en tid kom så distriktskommandoene og de øvrige elementer av Den norske Hær i Storbritannia. Det ble satt opp «vaktbataljoner» av norske vernepliktige, og den norske militære administrasjon og forvaltning ble etablert. Frigjøringen gikk med meget få friksjoner. Det skyldtes først og fremst de allierte styrkers tilstedeværelse og Scottish Commands planlegging og ledelse.

Den innsats Den norske Hær i Storbritannia gjorde inngikk som en del av dette.

(Distriktskommando Brigaden). Polititroppene fra Sverige gjorde også sitt, men selvsagt var det av den største betydning at det norske folk holdt seg rolig og ikke gikk til noen form for hevnaksjoner, men dessuten bevarte de tyske tropper sin gode disiplin og deres sjefer utførte alle ordrer fra de allierte uten å lage vanskeligheter.

I løpet av høsten ble de fleste elementer som hadde inngått i Den norske Hær i Storbritannia oppløst. Det meste av personellet gikk over til sivilt arbeide, men en god del av befalet fortsatte i nye stillinger, og det kom — særlig i samband med «Tysklandsbrigaden» — til å sette sitt preg på Hæren i lang tid. Den totale personellstyrke til Den norske Hær i Storbritannia da frigjøringen kom var på 862 offiserer og 3065 «andre grader». ■